

International Multidisciplinary
Research Journal

*Indian Streams
Research Journal*

Executive Editor
Ashok Yakkaldevi

Editor-in-Chief
H.N.Jagtap

Indian Streams Research Journal is a multidisciplinary research journal, published monthly in English, Hindi & Marathi Language. All research papers submitted to the journal will be double - blind peer reviewed referred by members of the editorial board. Readers will include investigator in universities, research institutes government and industry with research interest in the general subjects.

Regional Editor

Dr. T. Manichander

Mr. Dikonda Govardhan Krushanahari
Professor and Researcher ,
Rayat shikshan sanstha's, Rajarshi Chhatrapati Shahu College, Kolhapur.

International Advisory Board

Kamani Perera Regional Center For Strategic Studies, Sri Lanka	Mohammad Hailat Dept. of Mathematical Sciences, University of South Carolina Aiken	Hasan Baktir English Language and Literature Department, Kayseri
Janaki Sinnasamy Librarian, University of Malaya	Abdullah Sabbagh Engineering Studies, Sydney	Ghayoor Abbas Chotana Dept of Chemistry, Lahore University of Management Sciences[PK]
Romona Mihaila Spiru Haret University, Romania	Ecaterina Patrascu Spiru Haret University, Bucharest	Anna Maria Constantinovici AL. I. Cuza University, Romania
Delia Serbescu Spiru Haret University, Bucharest, Romania	Loredana Bosca Spiru Haret University, Romania	Ilie Pinteau, Spiru Haret University, Romania
Anurag Misra DBS College, Kanpur	Fabricio Moraes de Almeida Federal University of Rondonia, Brazil	Xiaohua Yang PhD, USA
Titus PopPhD, Partium Christian University, Oradea,Romania	George - Calin SERITAN Faculty of Philosophy and Socio-Political Sciences Al. I. Cuza University, IasiMore

Editorial Board

Pratap Vyamktrao Naikwade ASP College Devrukh,Ratnagiri,MS India	Iresh Swami Ex - VC. Solapur University, Solapur	Rajendra Shendge Director, B.C.U.D. Solapur University, Solapur
R. R. Patil Head Geology Department Solapur University,Solapur	N.S. Dhaygude Ex. Prin. Dayanand College, Solapur	R. R. Yalikal Director Managment Institute, Solapur
Rama Bhosale Prin. and Jt. Director Higher Education, Panvel	Narendra Kadu Jt. Director Higher Education, Pune	Umesh Rajderkar Head Humanities & Social Science YCMOU,Nashik
Salve R. N. Department of Sociology, Shivaji University,Kolhapur	K. M. Bhandarkar Praful Patel College of Education, Gondia	S. R. Pandya Head Education Dept. Mumbai University, Mumbai
Govind P. Shinde Bharati Vidyapeeth School of Distance Education Center, Navi Mumbai	Sonal Singh Vikram University, Ujjain	Alka Darshan Shrivastava Shaskiya Snatkottar Mahavidyalaya, Dhar
Chakane Sanjay Dnyaneshwar Arts, Science & Commerce College, Indapur, Pune	G. P. Patankar S. D. M. Degree College, Honavar, Karnataka	Rahul Shriram Sudke Devi Ahilya Vishwavidyalaya, Indore
Awadhesh Kumar Shirotriya Secretary,Play India Play,Meerut(U.P.)	Maj. S. Bakhtiar Choudhary Director,Hyderabad AP India.	S.KANNAN Annamalai University,TN
	S.Parvathi Devi Ph.D.-University of Allahabad	Satish Kumar Kalhotra Maulana Azad National Urdu University
	Sonal Singh, Vikram University, Ujjain	

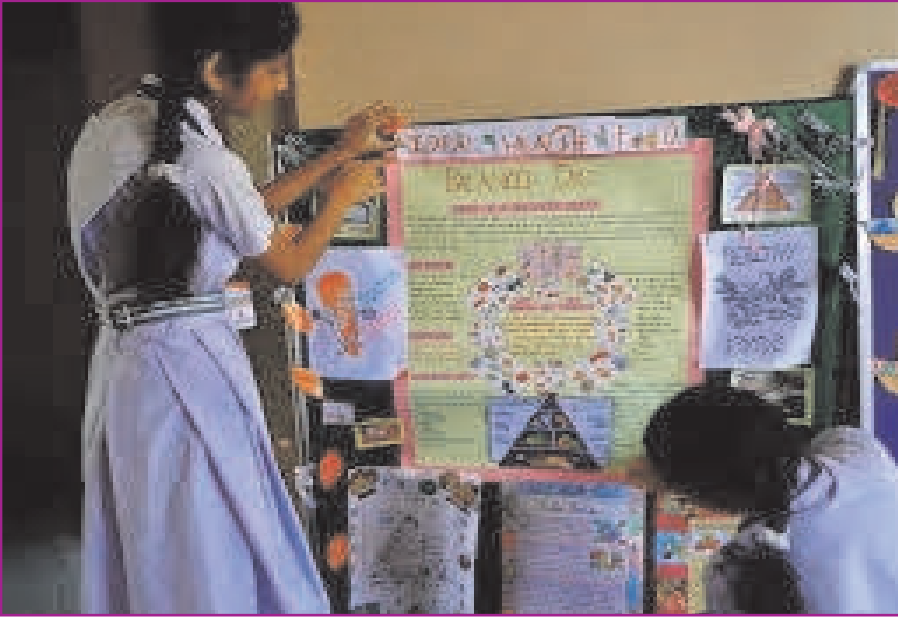

इयत्ता सहावी वर्गाच्या इतिहास विषयासाठी ज्ञानरचनावादावर आधारीत विविध अध्ययन अनुभव संच निर्मिती परिणामांचा अभ्यास

प्रा. डॉ. भारती सहस्त्रबुद्धे^१, श्रीमती रोहिणी शिवाजी गव्हाणे^२

^१टिळक शिक्षण महाविद्यालय, पुणे.

^२पीएच.डी. संशोधिका, टिळक महाराष्ट्र विद्यापीठ, पुणे.

सारांश

शालेय अभ्यासक्रम इतिहासाचे महत्व अनन्य साधारण आहे. व्यक्तिगत सर्वांगिक विकास, सामाजिक कौशल्य वृद्धीसाठी, शारीरिक व मानसिक आरोग्य संवर्धनासाठी स्वतःच्या समस्या सोडवण्यासाठी, स्वसंरक्षणासाठी राष्ट्रीय विकास घडवून येण्यासाठी, नागरिकत्वासाठी भावना निर्माण होण्यासाठी महत्व मोठे आहे.

जुन्या पारंपरिक अध्यापन पद्धतीमुळे अध्ययन - अध्यापन प्रक्रिया प्रभावी होत नाही. इतिहास हा विषय पारंपरिक पद्धतीने शिकवल्यास विद्यार्थ्यांना त्यांच्या ज्ञानाच्या कक्षा रुंदावण्यात अडचणी येऊ शकतात. त्यामुळे विषय शिक्षण आणि शाळा याविषयी विद्यार्थ्यांची आस्थाही कमी होत जाते. अध्यापन तत्वांचा आधार घेवून विकसित झाल्या आहे.

ज्ञानरचनावाद हा विचार करण्याची, पडताळा घेण्याची, स्वतःचे मत तयार करण्याची, निर्णय

घेण्याची संधी देतो. विद्यार्थी हा स्वतःच्या ज्ञानाचा निर्माता असतो. त्यांना शिकवण्याची नाही तर शिकवण्यासाठी वातावरण तयार करण्याची जबाबदारी शिक्षकांवर आहे.

ज्ञानरचनावादाचा अवलंब करण्यासाठी वर्गातील आदान-प्रदानाची, समस्या विमोचन, विश्लेषण, मुक्तप्रश्न, सहकार्यातून अध्ययन, संकल्पना चित्रण, वर्गीकरण, ओघतक्ता, पृच्छा, सांघिक शब्दजाल तयार करणे या आणि अशा विविध कार्यनीतींचा एकत्रीत अथवा एका वेळी एका कार्यनीतीचा वापर अध्यापनात करीता येतो. यामुळे विद्यार्थी कृतीशील राहतात.

इयत्ता पाचवी ते आठवी इयत्तांसाठी ह्या पद्धतीचा अवलंब करण्यासाठी, या कार्यक्रमाबद्दल जाणून घेण्यासाठी विद्यार्थ्यांमध्ये इतिहास विषयाबद्दल माहिती घेण्यासाठी, इतिहास विषयाची उद्दिष्टे साध्य करण्यासाठी आणि इतिहास विषयाच्या सविस्तर ज्ञान प्राप्तीसाठी प्रस्तुत संशोधनाची गरज

आहे.

प्रस्तावना:

जग प्रचंड वेगाने बदलत आहे. रोज नवे ज्ञान मिळविण्यासाठी गरज निर्माण झाली आहे. विद्यार्थ्यांना नवनवीन ज्ञान प्राप्त करून देण्यासाठी शिक्षकाने सतत ज्ञान मिळवण्याचा प्रयत्न करणे गरजेचे आहे. विद्यार्थ्यांला स्वतःच्या व्यक्तीमत्वाचा सर्वांगिक व समतोल विकास साधता आला पाहिजे यासाठी विद्यार्थ्यांला आयुष्यभर उपयोगी पडतील अशी कौशल्ये शालेय शिक्षणात मिळाली पाहिजे. शिकणाऱ्याला जसे स्वातंत्र्य हवे असते तसे शिकणाऱ्याला हवे म्हणून प्रत्येक विद्यार्थी समजून घ्यायला हवा. मुले कशी शिकतात हे समजून घेण्याचे काम ज्ञानरचनावाद करतो विद्यार्थी स्वतः शिकू शकतो यावर विश्वास ठेवणं या गोष्टीचा अभ्यास करणं, कसे शिकायचे हे मुलांना शिकवण्याचे काम शिक्षकांना करावे लागणार आहे.

संशोधन विषयाचे महत्व व तर्कशास्त्रीय बैठक राष्ट्रीय अभ्यासक्रम २००५ च्यानुसार कोणत्याही दडपण्याशिवाय विद्यार्थी कसे अध्ययन करतील हे पाहणे महत्वाचे आहे. विद्यार्थी हा केवळ ज्ञानाचा स्वीकारकर्ता आहे ही भूमिका बदलल्याशिवाय शाळेतील अध्ययन हे विद्यार्थ्यांसाठी आनंददायी होणार नाही.

शालेय अभ्यासक्रमात इतिहासाचे महत्व अनन्य साधारण आहे. व्यक्तिगत सर्वांगिक विकास, सामाजिक, कौशल्य वृद्धीसाठी, शारीरिक व मानसिक आरोग्य संवर्धनासाठी स्वतःच्या समस्या सोडवण्यासाठी, स्वसंरक्षणासाठी राष्ट्रीय

विकास घडवून येण्यासाठी, नागरिकत्वाची भावना निर्माण होण्यासाठी इतिहासाचे महत्व मोठे आहे.

इतिहासाद्वारे गतकालीन, भूतकालीन घटनांविषयीची माहिती आपल्या आर्थिक, राजकीय, ऐतिहासिक, साहित्यिक व सांस्कृतिक परंपराची माहिती मिळवता येते. आजच्या समाजव्यवस्थेला हादरा देणाऱ्या अनिष्ट बाबी नाहिशा करण्यासाठी बालपणापासून मुलांवर संस्कार करणे आवश्यक आहे व हे कार्य इतिहास विषयाच्या अध्ययनातून शक्य आहे. सन १९८६ च्या शैक्षणिक धोरणात केलेल्या १० गाभाभूत घटकांचा विचार करता त्यातील अनेक गाभाघटक इतिहास विषयाशी संबंधित आहेत.

जुन्या पारंपरिक अध्यापन पद्धतीमुळे अध्ययन प्रक्रिया प्रभावी होत नाही, इतिहास हा विषय पारंपरिक पद्धतीने शिकवल्यास विद्यार्थ्यांना त्यांच्या कक्षा रूढावण्यास अडचणी येऊ शकतात. त्यामुळे विषय शिक्षण आणि शाळा याविषयी विद्यार्थ्यांची आस्थाही कमी होत जाते. अध्यापन प्रक्रिया अतिशय मनोरंजक आणि प्रभावी असली पाहिजे म्हणून अध्यापनाच्या विविध पद्धती मानशास्त्रीय तत्वांचा आधार घेऊन विकसीत झाल्या आहेत.

प्रस्तुत संशोधनात संशोधकाने ज्ञानरचनावादावर आधारित विविध अध्ययन अनुभव संघ निर्मिती व त्याच्या परिणामांचा अभ्यास केला आहे.

ज्ञानरचनावाद : Constructivism हा शब्द **Construere** या लॅटीन शब्दापासून तयार झालेला आहे. **to construct** ह्या शब्दाचा अर्थ मांडणी करणे किंवा रचना करणे असा आहे. ज्ञानाची रचना करण्याच्या प्रक्रिया कार्यान्वित ठेवणे हा ज्ञानरचनावादाचा भाग आहे.

पूर्वाभवाच्या आधारे व्यक्ती जेव्हा नवीन संकल्पनाची रचना करते तेव्हा त्यातून अध्ययन घडते त्यास ज्ञानरचनावाद म्हणतात.

ज्ञानरचनावादाच्या विकासात ड्युर्यु, पिआजे, आसूबेल, विगोत्सकी, ग्लेसफेल्ड यांचे योगदान महत्वाचे आहे.

ज्ञानरचनावाद हा पूर्णपणे विद्यार्थी केंद्रीत असल्याने त्याचा अवलंब करून विद्यार्थ्यांना आवश्यक पुरेशा व योग्य सुविधा व संधी उपलब्ध पुरविल्यास विद्यार्थी नवीन ज्ञानाची निर्मिती करू शकतात.

ज्ञानरचनावादाचा अवलंब करण्यासाठी वर्गातील आदान-प्रदानाची समस्या विमोचन, विश्लेषण, मुक्तप्रश्न, सहकार्यातून अध्ययन, संकल्पना चित्रण, वर्गीकरण, ओघतक्ता, पृच्छा, संधि शब्दजाल तयार करणे या आणि अशा विविध कार्यनीतीचा एकत्रित अथवा एका वेळी एका कार्यानीतीचा वापर अध्यापनात करता येतो. यामुळे विद्यार्थी कृतिशील राहतात.

ज्ञानरचनावाद हा विचार करण्याची, पडताळा घेण्याची, स्वतःचे मत तयार करण्याची संधी देतो. विद्यार्थी हा स्वतःच्या ज्ञानाचा निर्माता असतो. त्यांना शिकवण्यासाठी नाही तर शिकवण्यासाठी वातावरण तयार करण्याची जबाबदारी शिक्षकांवर आहे.

ज्ञानरचनावादाची अध्यापनाची उद्दिष्टे : अंदाज बांधणी/भाकित करणे, तर्कशुद्ध विचार, समस्या विमोचन, माहितीचे प्रत्यावहन, मनन चिंतनाला वाव, बोधात्मक लवचिकता.

याचप्रमाणे ज्ञानरचनावादी भूमिकेतून शिक्षकाची कार्ये १) विद्यार्थ्यांचे मूल्यमापन, त्याची गरज, क्षमता, या नुसार करणे. २) सर्जनशीलता व स्वतंत्र विचाराला वाव देणे. ३) अध्ययनादरम्यान स्वतःही शिकणे. ४) बोधात्मक आधार देणे, ५) विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन, समुपदेशन व दिशादर्शन करणे. ६) नियोजन व आयोजनाच्या आधारे अध्ययनाचे सुलभीकरण करणे. ७) विद्यार्थ्यांची मानसिक प्रतिमाने जाणून घेणे. ८) बोधात्मक आधार देणे.

ज्ञानरचनावादी, अध्ययनातून समृद्ध आंतरक्रिया, संकल्पनाची पुर्नमांडणी, ज्ञानाचा पडताळा, सामाजिक समन्वय, सर्वकषता या गोष्टींच्या प्रक्रियांचा परिणाम म्हणून अध्ययन घडून येत असते.

संशोधनाचे महत्व / गरज

एका इतिहास विषयाचा अध्यापक या नात्याने विद्यार्थ्यांना इतिहास विषयाबद्दल आवड व गोडी वाढावी, त्याचे अध्ययन ज्ञानरचनावादी दृष्टीकोनातून व्हावे यासाठी मेंदूला आव्हान देणाऱ्या कृती, विविध अध्ययन अनुभव, कृती देणे, आवश्यक आहे.

इतिहास विषयातील विविध संबोध, प्रक्रिया, घटना स्पष्ट होण्यासाठी त्याचे आकलन होण्यासाठी विविध अनुभव द्यावे लागतात. काही ठिकाणी प्रत्यक्ष अनुभव शक्य नसल्यास विविध शैक्षणिक व पुरक साहित्यांचा वापर आवश्यक आहे.

इयत्ता सहावीच्या इतिहास विषयासाठी विविध अध्ययन अनुभवांची योजना व त्यांचा परिणामकारकतेचा अभ्यास खालील दृष्टीने महत्वाचा वाटल्याने संशोधकाने सदर विषयी संशोधन करण्याचा निर्माण घेतला.

१) सदर संशोधनामुळे ज्ञानरचनावादी, अध्ययनास चालना मिळेल. २) सदर संशोधनामुळे सहावीच्या वर्गाच्या इतिहास विषयासंदर्भात विविध अनुभव संचाची निर्मिती होईल. ३) विविध अध्ययन अनुभवयोजनेमुळे इतिहास विषयातील पाठ्यांश स्वयंअध्ययनाची प्रेरणा निर्माण होईल. ४) विद्यार्थ्यांना स्वयंअध्ययनाची प्रेरणा निर्माण होईल. ५) सदर संशोधनामुळे विद्यार्थी केंद्रीत अध्ययन अध्यापन घडून येईल.

अध्ययन अनुभव योजनेमुळे विद्यार्थ्यांचे अध्ययन अनुभव संघ निर्मिती करून त्यांचा अध्ययनावर परिणामकारकतेचा अभ्यास केला आहे.

संशोधनाची गरज

विद्यार्थ्यांनी अध्ययनक्षम व्हावे, ज्ञानरचनावादी स्वयंअध्ययन घडून यावे या दृष्टीकोनातून संशोधनाची संख्या कमी आहे. म्हणून या क्षेत्रात संशोधन होणे गरजेचे आहे. प्राथमिक स्तरावर सातत्यपूर्ण सर्वकष मूल्यमापन पद्धती राबवली जाते. परंतु अध्यापनात प्रत्यक्ष अध्ययन अनुभवाची सांगड घालून इतिहास विषयाचे ज्ञानरचनावादी पद्धतीने अध्ययन अध्यापन घेतले जात नाही.

सध्या महाराष्ट्रात सातारा जिल्ह्यात कुमठे बीट, तसेच वाई तालुका, सांगली येथे मिरज तालुक्यात प्रातिनिधीक शाळांमध्ये ज्ञानरचनावादी पद्धतीनुसार इयत्ता पहिली ते चौथीपर्यंत कृतीकार्यक्रम कार्यान्वित आहे.

इयत्ता पाचवी ते आठवी इयत्तांसाठी ह्या पद्धतीचा अवलंब करण्यासाठी, या कार्यक्रमाबद्दल जाणून घेण्यासाठी विद्यार्थ्यांमध्ये इतिहास विषयाबद्दल आवड निर्माण करण्यासाठी विद्यार्थ्यांना स्वयंअध्ययनाची सवय निर्माण करण्यासाठी, पाठ्यांशाविषयी माहिती घेण्यासाठी, इतिहास विषयाची उद्दिष्टे साध्य

करण्यासाठी आणि इतिहास विषयाच्या सविस्तर ज्ञान प्राप्तीसाठी प्रस्तुत संशोधनाची गरज आहे.

संशोधन समस्येचे विधान

इयत्ता सहावीच्या इतिहास विषयासाठी ज्ञानरचनावादावर आधारित विविध अध्ययन अनुभवसंच निर्मिती व त्यांची परिणामकारकता अभ्यासणे.

कार्यात्मक व्याख्या

१) ज्ञानरचनाविधान -

संकल्पनाविधान व्याख्या - पूर्वज्ञानाच्या आणि पूर्वानुभवाच्या आधारे जेव्हा नवीन संकल्पनाची आणि संशोधनाची रचना करते तेव्हा अध्ययन घडते यास ज्ञानरचना वाद म्हणतात.

कार्यात्मक व्याख्या - संशोधकाने तयार केलेल्या विविध अध्ययन अनुभव संच निर्मितीतून विद्यार्थ्यांचे घडून आलेले अध्ययन.

२) विविध अध्ययन अनुभव संच - इतिहास विषयाचे ज्ञान प्राप्त होण्यासाठी पुरक वाचन, स्वाध्याय, प्रकल्प, उपक्रम, अध्ययन कृती, सहाध्यायी अध्ययन, प्रकल्प, आंतरक्रिया, समस्या विमोचन प्रयोग, मुक्तप्रश्न, गटचर्चा, गटसादरीकरण, शाब्दिक व सांघिक खेळ यावर आधारित कृती कार्यक्रम.

३) परिणामकारकता - अध्ययन अनुभव कृती कार्यक्रमातून विद्यार्थ्यांचे घडून आलेले अध्ययन.

संशोधनाची उद्दिष्टे

१) इयत्ता सहावीच्या इतिहास विषयाच्या उद्दिष्टांचा अभ्यास करणे. २) अध्ययन अनुभवांची योजना तयार करण्यासाठी इयत्ता सहावीच्या इतिहास विषयाचा पाठ्यांश निश्चित करणे. ३) निवडलेल्या पाठ्यांशावर आधारित विविध अध्ययन अनुभवसंचाची निर्मिती करणे. ४) इतिहास विषयाच्या अध्ययनासाठी अध्ययन अनुभव संचाचा वापर करणे. ५) निवडलेल्या पाठ्यांशानुसार इयत्ता सहावीच्या इतिहास विषयाच्या अध्ययनावर विविध अध्ययन अनुभव योजनेच्या परिणामकारकतेचा अभ्यास करणे.

गृहितके : १) ज्ञानरचनावादी दृष्टीकोनातून इतिहास विषयाचे अध्ययन करता येईल. २) ज्ञानरचनावादावर आधारित अध्ययन व अध्यापनपद्धती ही विद्यार्थी केंद्रीत आहे. ३) इतिहास विषयात अध्ययन अनुभव देता येईल, असे घट आहे. ४) विद्यार्थ्यांमध्ये इतिहास विषयाबद्दलची आवड व गोडी वाढवता येईल. ५) विद्यार्थ्यांच्या स्वयंअध्ययनासाठी अभ्यासक्रमावर आधारित विविध अध्ययन अनुभव योजना निर्माण करता येते. ६) विविध अध्ययन अनुभव योजनेच्या वापरामुळे विद्यार्थ्यांच्या अध्ययनावर झालेली परिणामकारकता तपासणे शक्य आहे.

संशोधनाची चले- १) स्वाश्रयी चल- इयत्ता सहावी इतिहास विषयाची विविध अध्ययन अनुभव योजना. २) आश्रयी चल- इयत्ता सहावीच्या विद्यार्थ्यांवर इतिहास विषयाच्या निवडलेल्या घटकांच्या संपादकावर होणारा परिणाम. ३) नियंत्रित चल- इयत्ता, अध्यापन पद्धती, अध्ययन अनुभव संच.

संशोधन पद्धती- प्रस्तुत संशोधनासाठी प्रायोगिक संशोधन पद्धतीचा उपयोग केला आहे. त्यासाठी कार्यात्मक अभिकल्पातील एकलगत अभिकल्पाचा उपयोग केला आहे.

जनसंख्या व न्यायदर्श :

जनसंख्या - महाराष्ट्रातील इयत्ता सहावीतील मराठी माध्यमातील एकूण सर्व विद्यार्थी

नमूना जनसंख्या - प्रस्तुत संशोधनासाठी नमुना म्हणून प्रायोगिक पद्धत राबविण्यासाठी पुणे जिल्ह्यातील जि.प. प्राथमिक शाळा खराबवाडी येथील इयत्ता सहावी मराठी माध्यमातील ५० विद्यार्थी प्रायोगिक नमूना निवड पद्धतीने केली आहे.

माहिती संकलनाची साधने

१) विविध अध्ययन अनुभव संच.

२) सातत्यपूर्ण सर्वकष मूल्यमापन साधने-

तोंडी काम, गटचर्चा, गटसादरीकरण, उपक्रम, कृती, स्वाध्याय, चाचणी, प्रकल्प, मुलाखती.

३) संकलित मूल्यमापन साधने. उत्तर चाचणी (लेखणी व तोंडी)

संख्याशास्त्रीय तंत्रे

वरील साधनांच्या मदतीने संकलीत केलेल्या माहितीचे विश्लेषण करण्यासाठी शेकडेवारी या तंत्राचा वापर केला आहे. संशोधन कार्यपद्धती.

संशोधनासाठी प्रायोगिक पद्धतीने अवलंब केला गेला प्रस्तुत संशोधन तीन टप्प्यात केले.

प्रथम टप्पा : संशोधकाने प्रथम अध्ययन अनुभव योजना करता येत अशा घटकाची निश्चिती केली.

दुसरा टप्पा : प्रत्यक्ष गटावर अध्ययन अनुभव संचाची निर्मिती विविध अध्ययन अनुभव योजना संच राबविण्यात आला कार्ड स्वरूपात ही निर्मिती होती. चित्रे, पुरकचित्रे, पुरक माहिती, कृती उपक्रम, स्वाध्याय, प्रकल्प खेळ, यांचा त्यात समावेश होता. विद्यार्थ्यांचे ५-५ या पद्धतीने गट केले. संशोधकाने लेखी कामासाठी व दैनंदिन निरीक्षण नोंदीसाठी स्वतंत्र फाईल देवून नोंदी ठेवल्या.

तिसरा टप्पा : २४ आठवडे प्रयोग राबविल्यानंतर अंतिम चाचणी घेतली. याशिवाय सातत्यपूर्ण सर्वकष मूल्यमापन केले. त्यात प्रामुख्याने तोंडी परीक्षा, उपक्रम, कृती, प्रकल्प, स्वाध्याय, वर्गकार्य यांच्या साहाय्याने आकारिक मूल्यमापन घेतले व उत्तर चाचणी ज्ञानरचनावादी दृष्टीकोनातून विविध प्रश्नांद्वारे लेखी

चाचणी घेतली. उत्तर चाचणीच्या आधारे निष्कर्ष काढून विविध अध्ययन अनुभव योजनेची परिणाम कारकता तपासण्यात आली व त्यानुसार निष्कर्ष काढण्यात आले. विविध अध्ययन अनुभव संच निर्मिती कार्यक्रमानंतर विद्यार्थ्यांची मुलाखती घेण्यात आल्या. विद्यार्थ्यांनी उत्स्फूर्त प्रतिक्रिया दिल्या. हा वेगळा प्रयोग विद्यार्थ्यांना निश्चित आवडला. मूल्यमापनासाठी आकारिक व संकलीत मूल्यमापन पद्धतीचा उपयोग केला. शेकडेवाडी या सांखिकाचाही उपयोग केला गेला. आकारिक व संकलीत मूल्यमापन दैनंदिन निरीक्षण नोंदी व संकलीत मूल्यमापनाद्वारे विद्यार्थ्यांच्या संपादन पातळीत समाधानकारक वाढ झाली. विद्यार्थी आवडीने विविध उपक्रम व वेगवेगळ्या अध्ययन कृतीत रमल्याचे दिसले. ज्ञानरचनावादी अध्ययन अनुभव कृतीकार्यक्रम हा पारंपरिक अध्यापनापेक्षा परिणामकारक आहे. गटकार्य, स्वयंअध्ययन, गटसादरीकरण, विविध उपक्रम व कृती स्वतः करण्याचा व माहिती मिळविण्याची धडपड विद्यार्थ्यांमध्ये दिसून आली त्यासंदर्भात वैयक्तिक नोंदीही ठेवण्यात आलेल्या आहेत. त्यांचा वाढलेला आत्मविश्वास मुलाखतीतूनही दिसून आला.

निष्कर्ष :

१) विविध अध्ययन अनुभव संच निर्मिती कार्यक्रमानंतर विद्यार्थ्यांच्या इतिहास विषयातील संपादन पातळी निश्चिते समाधानकारक आहे. २) विविध अध्ययन अनुभव योजना संचाची इयत्ता सहावी इतिहासाच्या पाठ्यांशासंदर्भात निर्मिती केली गेली. ३) ज्ञानरचनावादावर आधारित विविध अध्ययन अनुभव योजना पारंपरिक अध्यापन पद्धतीपेक्षा निश्चित परिणामकारक आहे.

सदर संशोधनाचे योगदान

इतिहासातील विविध कठिण संबोध प्रक्रिया घटना स्पष्ट होण्यासाठी आकलन होण्यासाठी या विविध अध्ययन अनुभव योजनेचा विद्यार्थ्यांना फायदा होईल. विविध कृती, स्वाध्याय, प्रकल्प, उपक्रम विद्यार्थी स्वतः आणि गटात करतील, कठिण संकल्पनाची माहिती विद्यार्थी वाचतील. ही माहिती चित्रात्मक विद्यार्थी आकर्षित होईल व त्यांना वाचनाची गोडी लागेल स्वाध्याय सोडविल्यामुळे त्यांच्यात लेखनाची आवड निर्माण होईल. संकल्पचित्रे व समस्या विमोचन या कृतीतून त्यांच्या बुद्धीला चालना मिळेल. प्रसंगी ते सहकारी विद्यार्थ्यांची मदत घेतील. खेळातून त्यांचे मनोरंजन होईल. एकमेकांबरोबर व एकमेकांसाठी काम करणे, नवीन विचारांची, प्रसंगी ते सहकारी विद्यार्थ्यांची मदत घेतील. खेळातून त्यांचे मनोरंजन होईल. एकमेकांबरोबर व एकमेकांसाठी काम करणे, नवीन विचारांची, कल्पनांची देवाणघेवाण करणे अशा प्रकारच्या वातावरणामुळे विद्यार्थ्यांमध्ये सामाजिक व संप्रेषण कौशल्य विकसित होतील.

याशिवाय विविध अध्ययन सामाजिक व योजनेमुळे इतिहास आशय माहिती घटना, प्रसंग, तथ्ये, कठिण संकल्पना याचे विद्यार्थ्यांना आकलन होईल. व विद्यार्थ्यांचे अध्ययन ज्ञानरचनावादी दृष्टीकोनातून घडेल, विविध अध्ययन अनुभव योजनेसाठी कोणत्याही प्रकाराची कार्यपुस्तिका, स्वाध्यायपुस्तिका इयत्ता सहावीच्या इतिहास विषयासाठी उपलब्ध नाही. याचा उपयोग संपूर्ण राज्यातील इयत्ता सहावीच्या इतिहास विषयासाठी उपयोगी पडेल. प्रस्तुत अध्ययन अनुभव योजना संचाचा शिक्षकांबरोबर, पालकांना निश्चित मार्गदर्शन ठरेल यात शंका नाही.

संदर्भ :

- १) बेडगे, अ.मु. (२००९) शिक्षक मार्गदर्शिका इयत्ता ४ थी, पुणे महाराष्ट्र राज्य शैक्षणिक प्रशिक्षक परिषद.
- २) संपादक (मार्च २०१०) शिक्षण संक्रमण, पुणे महाराष्ट्र राज्य माध्यमिक व उच्च माध्यमिक शिक्षक मंडळ, अंक तिसरा
- ३) जरग, ना. (२००९) सातत्यपूर्ण सर्वकष मूल्यमापन शिक्षक मार्गदर्शिका, भाग ३, पुणे महाराष्ट्र राज्य शैक्षणिक संशोधन व प्रशिक्षण परिषद प्रथम आवृत्ती.
- ४) मुळे, सं. (२०११) शैक्षणिक संशोधनाची ओळख इनसाईट पब्लिकेशन प्रथम आवृत्ती.
- ५) संपादक (जुलै २००९) शिक्षण संक्रमण पुणे महाराष्ट्र राज्य माध्यमिक व उच्च माध्यमिक मंडळ
- ६) माळी ना.व भराडे प्र. (२०१५) रचनावाद (इयत्ता तिसरी व चौथी) सातारा, मैत्र, प्रकाशन, प्रथम आवृत्ती.
- ७) संपादक (Oct. 2010 to Dec. 2010) शिक्षणातील मर्मदृष्टी नाशिक, इनसाईट पब्लिकेशन.
- ८) Arvindkumar Jha (2009) Constructivist Epistemology and pedagogy, atlantic pub. New Delhi.

Publish Research Article

International Level Multidisciplinary Research Journal For All Subjects

Dear Sir/Mam,

We invite unpublished Research Paper, Summary of Research Project, Theses, Books and Book Review for publication, you will be pleased to know that our journals are

Associated and Indexed, India

- * International Scientific Journal Consortium
- * OPEN J-GATE

Associated and Indexed, USA

- Google Scholar
- EBSCO
- DOAJ
- Index Copernicus
- Publication Index
- Academic Journal Database
- Contemporary Research Index
- Academic Paper Database
- Digital Journals Database
- Current Index to Scholarly Journals
- Elite Scientific Journal Archive
- Directory Of Academic Resources
- Scholar Journal Index
- Recent Science Index
- Scientific Resources Database
- Directory Of Research Journal Indexing

Indian Streams Research Journal
258/34 Raviwar Peth Solapur-413005, Maharashtra
Contact-9595359435
E-Mail-ayisrj@yahoo.in/ayisrj2011@gmail.com
Website : www.oldisrj.lbp.world